

**Круглий стіл**  
**“Доказове значення висновку психолога (психологічного дослідження) та судово-психологічної експертизи у сімейних справах”**

**Дата проведення:** 10 червня 2021 року.

**Час проведення:** 14:00-18.00.

**Місце проведення:** онлайн платформа ZOOM.

**Організатори:** НААУ, за ініціативою Комітету з сімейного права, Комітету з цивільного права та процесу, Комітету експертного забезпечення адвокатської діяльності, ГО «Центр сімейно-правових досліджень».

**Модератор:** Світлана Савицька, заступник Голови Комітету з сімейного права НААУ, адвокат, к.ю.н.

**Доповідачі:** адвокати, члени Комітетів НААУ, психологи, науковці, судові експерти.

**Актуальність теми:**

Сьогодні дитина опосередковано досить часто стає учасником різних судових процесів.

На жаль в більшості випадків питання відносно дітей вирішуються дорослими без належного повідомлення дітям про причини спорів відносно них. Це обумовлено тим, що дорослі намагаються у такий спосіб «захистити» дитину. Однак, прийняття рішення відносно дитини без врахування її думки, потреб та інтересів, не відповідає належному захисту дітей та робить дітей безправними учасниками судових процесів.

Рада Європи ухвалила **Керівні принципи** щодо правосуддя, дружнього до дітей, звертаючи увагу усіх на те, що правосуддя завжди має бути доброзичливим до дітей, незалежно від того, хто вони і що вони зробили.

За приписами керівних принципів, правосуддя, дружнє до дітей, відноситься до систем правосуддя, які гарантують повагу та ефективне здійснення прав усіх дітей на найвищому рівні і з належним урахуванням рівня зрілості та розуміння дитини, а також обставин справи.

**Відповідно до статті 12 Конвенції про права дитини:** держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що її стосуються, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю.

***Основними критеріями з'ясування думки дитини є:***

- *здатність дитини сформулювати власні погляди;*
- *вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що торкаються життя дитини;*
- *мати достатній рівень розуміння ситуації.*

При цьому, Комітет міністрів Ради Європи щодо правосуддя, дружнього до дітей звертає увагу, що посилення на термін «здатна сформулювати свої власні погляди» не слід розглядати як обмеження, а, швидше, як обов'язок органів влади повною мірою оцінити здібності дитини, наскільки це можливо. Замість того, щоб занадто легко припускати, що дитина не може сформулювати думку, державам слід припустити, що у дитини, насправді, є ця здатність. Дитина не повинна доводити це, адже вона є носієм прав.

В рамках сімейних спорів, які стосуються дітей, досить часто постає питання, яким чином здійснити з'ясування думки дитини, з якого віку можливо опитувати дитину, як встановити дійсний психоемоційний стан дитини, визначити інтереси дитини, дійсні потреби дитини, враховуючи її вік, тощо. Найчастіше для відповідей на вказані питання залучається психолог, який має відповідний інструментарій (теоретичний та практичний) для роботи дітьми різного віку.

В постанові Верховного Суду від 24.02.2021 року у справі № 755/17672/17 щодо визначення місця проживання дитини суд зазначив, що зважаючи на вікову категорію

дитини, бесіду з останньою має проводити психолог, головним завданням якого є встановлення дійсного психоемоційного стану дитини, визначення інтересів дитини та отримання думки щодо бажання дитини проживати з одним із батьків.

Однак, залучення психолога, проведення психологом відповідної роботи з дитиною, підготовка відповідного заключення або висновку психологічного дослідження, призначення та проведення психологічної експертизи, тощо, на практиці є непростим завданням. Адже чинне законодавство не передбачає чітких критерії та порядку залучення психолога у сімейних справах, відсутні затверджені державою методики для роботи психолога з дітьми та оцінки потреб дітей, процесуальний статус психолога у справі не визначений. Всі ці питання наразі потребують ґрунтовного обговорення.

#### **Мета проведення круглого столу:**

- визначити, хто є психологом, який має право працювати з дітьми;
- проаналізувати статус психолога як учасника справи в рамках цивільного судочинства; у разі необхідності запропонувати відповідні зміни до чинного законодавства;
- з'ясувати чи є різниця між психологом та судовим експертом, порядок звернення до психолога та юридичне оформлення проведеної психологом роботи;
- з'ясувати процесуальне значення висновку психологічного дослідження, висновку експертного дослідження, експертного висновку;
- розглянути зміст висновків психологів за результатами роботи в сімейних справах;
- обговорити підстави залучення психолога до сімейних справ, необхідність дозволів на проведення психологічного дослідження дитини, принцип конфіденційності;
- з'ясувати межі діяльності психолога в сімейних справах, використання відповідних методик, відмінності роботи лише з дитиною та всією сім'єю;
- проаналізувати судову практику оцінки судом висновків психологів та висновків судово-психологічних експертиз в якості доказів;
- узагальнити висновки круглого столу з цього питання.

#### ***Питання, що заплановані до обговорення: (попередня програма)***

##### **Реєстрація учасників**

13:50 – 14:00

**Вступні слова:** модератор, запрошені - 20 хвилин

14:00 – 14:20

#### **1. Виступи доповідачів та дискусія**

- **Сімейні справи, у яких залучення психолога та підготовка ним відповідного документа, є доцільним**

доповідач: **Лариса Гретченко**, адвокат, медіатор, заступник Голови Комітету з сімейного права НААУ, Керівник Центру “Адвокат дитини” Вищої школи адвокатури НААУ - 10 хвилин

Час для запитань та відповідей: 10 хвилин

14:20-14:40

- **Новелізація судово-експертної діяльності в Україні**

доповідач: **Віолета Федчишина**, адвокат, проректор з наукової роботи ВША, кандидат економічних наук, голова Комітету експертного забезпечення адвокатської діяльності НААУ, член Експертної ради НААУ, професор кафедри оперативно-розшукової діяльності Університету державної фіскальної служби України - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

14:40-15:00

- **Психолог як учасник справи в цивільному судочинстві: експерт, спеціаліст чи свідок?**

доповідач: **Олег Простибоженко**, адвокат, к.ю.н., Голова Комітету з цивільного права та процесу НААУ, голова правління Центру сімейно-правових досліджень - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

15:00-15:20

- **Юридичне оформлення результатів психологічної експертизи: законно ТА/ЧИ етично – чи можлива рівновага?**

доповідач: **Ігор Покотило**, адвокат, психолог, Керівник Школи адвокатури і профайлінгу, Радник Голови Комітету ВР з питань освіти, науки та інновацій - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

15:20-15:40

- **Порядок проведення психологічного обстеження.**

доповідач: **Людмила Копишинська**, практикуючий психолог, фахівець по роботі з дітьми, підлітками, дитячо-батьківськими відносинами - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

15:40-16:00

- **Практичні аспекти проведення судово-психологічної експертизи дитячо-батьківських відносин**

доповідач: **Ольга Кречик**, судовий експерт-психолог третього класу, експертний стаж понад 10 років, старший судовий експерт в ДУ «Центр психічного здоров'я та моніторингу наркотиків Міністерства охорони здоров'я України» - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:00-16:20

- **Методи та методики, що використовуються під час дослідження. Алгоритм проведення судово-психологічної експертизи та психо-діагностичних досліджень**

доповідач: **Анна Козлова**, судова експертка у ДНДЕКЦ МВС України, проєктна керівниця видавництва "Шкільний світ" - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:20-16:40

- **Аналіз Постанов Верховного Суду в розрізі оцінки судом висновків психологів та висновків судово-психологічних експертиз в якості доказів**

доповідач: **Людмила Гриценко**, адвокат, медіатор, член комітету з сімейного права НААУ, регіональний представник комітету "UNBA NextGen" у Черкаській області, національний експерт Ради Європи, тренер Тренінгової групи "АС" - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

16:40-17:00

- **Алгоритм критичного аналізу висновку психолога в процесі його рецензування іншим спеціалістом**

доповідач: **Каріне Малишева**, к.психол.н., доцент кафедри психодіагностики та клінічної психології КНУ ім. Тараса Шевченка - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:00-17:20

- **Залучення психолога до виконання рішення суду за наказом державного виконавця. наприклад, про зустрічі з дитиною.**

доповідач: **Мирослава Аннюк** - адвокат Ради адвокатів Івано-Франківської області, член Комітету з сімейного права НААУ, медіатор, регіональний представник Асоціації жінок-юристок України "ЮрФем" - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:20 – 17:40

- **Етичний кодекс психолога та як він регламентує роботу психолога**

доповідач: **Наталія Пашко**, координаторка напрямку по роботі з дітьми та підлітками Інституту психології здоров'я (*Institute of Health Psychology*), експертка у Міжвідомчій координаційній раді з питань правосуддя щодо неповнолітніх - 15 хвилин

Час для запитань та відповідей: 5 хвилин

17:40 – 18:00

**2. Обговорення із присутніми, підсумок висновків, пропозиції щодо внесення змін до норм чинного законодавства**